

Paár Ádám

„EURÓPA SZÍVÉBEN” – EGY EURÓPAI KÉPVISELŐCSOPORT TÖRTÉNETE

Pascal Fontaine: *Út Európa szívébe 1953–2009. A Kereszténydemokrata Képviselőcsoport és az Európai Néppárt története az Európai Parlamentben.* Bevezető: Hans-Gert Pöttering, magyar kiegészítés: *A magyar kereszténydemokrácia útja Európa szívébe*, fordította Nyuli Kinga – Miklós Katalin, szerkesztette Kiss Mária Rita, Barankovics István Alapítvány, Budapest, 2015, 838 oldal

A kereszténydemokrata pártcsalád története kétségkívül sikertörténet, legalábbis Európában.¹ Az 1945 utáni európai gazdasági újjáépítés, valamint a jóléti állam megalapozása jórészt kereszténydemokrata pártok és államférfiak tevékenységéhez kötődik, még akkor is, ha természetesen mindkét törekvés mögött széles nemzeti konszenzus húzódott, a balközéptől a jobbközép pártokig. Gondoljunk csupán a német Konrad Adenauer és Ludwig Erhard, a francia Robert Schuman, az olasz Alcide De Gasperi, az osztrák Leopold Figl és Josef Klaus, esetleg a belga Achille van Acker és a holland Louis Jozef Maria Beel személyére és életművére. Vitathatatlan a kereszténydemokrata vezetők szerepe a háború utáni európai rend kereteinek kialakításában és a nemzetállamon belüli, a háború előtti időkből megörökölt társadalmi, politikai ellentétek enyhítésében.

A nyugat-európai kereszténydemokrata pártok nemcsak abban bizonyultak sikeresnek, hogy az 1945 utáni évtizedekben végig a hatalom részesei voltak, és szervezeti tekintetben leginkább ez a pártcsalád vészelte át a politikai divatváltások hullámain. Ennél fontosabb, hogy a kereszténydemokrácia tartósan befolyásolta a háború utáni legnagyobb politikai versenytársa, a szociáldemokrácia fejlődését, annak társadalmi és politikai elképzeléseit. A kereszténydemokrácia társadalmi ideálja (a jóléti állam) és a keresztény szociális tanításon alapuló jelszava (szolidaritás) nemcsak megőrződött a szociáldemokrata kormányok alatt, hanem azokat a szociáldemokrácia is védendő értéként kezelte – olyannyira, hogy mára a közvélemény mind a jóléti államot, mind a szolidaritás jelszavát a szociáldemokráciával azonosítja.

És éppen itt érkeztünk el a kereszténydemokrácia talán legnagyobb problémájához! A háború után a balközép és a jobbközép, illetve ezeket megtestesítő szociáldemokrata

¹ A kereszténydemokrácia földrajzi akciórádiusza meglehetősen szűk, ami logikusan fakad a párt „keresztény” nevéből, noha a deklarált keresztény – azon belül katolikus és protestáns – értékrend nem feltétlenül jelentett, ma pedig már egyáltalán nem jelent leszűkítő jelleget. Bárki azonosulhat a kereszténydemokrácia értékrendjével és programjával. Ám történelmi okból érthető, hogy a kereszténydemokrácia eszméje Európán kívül a „legkatolikusabb kontinensen”, Latin-Amerikában, valamint a Fülöp-szigeteken volt képes gyökeret eresztetni. A protestáns többségű Egyesült Államokba a katolikus bevándorlók és papjaik elvitték ugyan a katolikus egyház szociális tanítását, ám ott a kereszténydemokrácia soha nem vált befolyásos irányzattá, hiszen az amerikai társadalom individualista mítosza, a korlátlan szabad verseny iránti tisztelet nem kedvezett a társadalmi igazságosság és szolidaritás pártszintű képviselőletének.

és kereszténydemokrata pártok profilja mára olyannyira közel került egymáshoz, hogy sokan nem látnak különbséget a két pártcsalád társadalmi víziói között. Sőt mára bármifajta vízió hiányát, az unalmas *status quo* őrzését róják fel a két pártcsaládnak. A kereszténydemokrata és szociáldemokrata pártok kompromisszumkészsége, eszmei közeledése megbosszulta magát, hiszen támogatóik – és még inkább ellenfeleik, a szélsőbaltól a szélsőjobbon át a libertariánus irányzatig – semmilyen különbséget nem láttak és látnak a két pártcsalád között.

Akárhogy is magyarázzuk a kereszténydemokrácia nyugat-európai sikerét, tény, hogy Magyarországon ennek a pártcsaládnak mostoha sors jutott osztályrészül. A XIII. Leó pápa 1891-es *Rerum novarum* enciklikája által ösztönzött és a századvégi újkonzervativizmus talaján sarjadt keresztényszocializmus végig ellenszélben tevékenykedett Magyarországon. A felekezeti alapú politizálás elutasítótsága, a keresztényszociális gondolkodók nemzetiségi kérdésben tanúsított türelme és a közjogi kérdés helyett a szociális problémák előtérbe állítása már a dualizmus idején is ellenségeket szerzett a keresztényszocializmusnak (a Tisza-hívektől az Ady Endre és Jászi Oszkár által fémjelzett polgári radikalizmusig), majd a Horthy-korszakban a keresztényszocialista politika sokszor antiszemita tartalommal telítődve, számos pártban szétaprózódva felőrölte az eszme mozgósító erejét. 1945 után a Barankovics István vezette Demokrata Néppárt reprezentálta a nyugat-európai típusú kereszténydemokráciát, amely megpróbált függetlenedni a katolikus klérustól, a '45 előtti keresztényszociális egyházi pártok hagyományától, miközben ragaszkodott a keresztény, azon belül a katolikus szociális tanításhoz és élesen bírálta a szovjetizálást. Ám a '40-es évek második felében a sztálini típusú rendszer fokozatos kiépülése véget vetett a szép reményeknek. 1949-től kezdve a rendszerváltásig pedig szó sem lehetett a kereszténydemokrácia eszméjének legális pártszerű képviseléről.²

A rendszerváltás idején az 1948 előtti demokratikus pártok újjáalakulásával minden megváltozott: megjelent az érdeklődés a kereszténydemokrácia története, valamint annak nyugat-európai pártjai iránt. Magyar nyelven először Enyedi Zsolt politológus könyve elégíthette ki a nyugat-európai kereszténydemokrácia iránt érdeklődők igényeit. Ez a mű mindmáig megkerülhetetlen a pártkutatók számára.³ Ugyanakkor mindmáig hiányzott egy olyan könyv a magyar könyvtárakból, amelyik a kereszténydemokrata politizálást a nemzeti vagy regionális szinttől „ellépve”, az Európai Parlament keretében mutatja be az olvasóközönségnek. Ezt a hiányt pótolta a Barankovics István Alapítvány, amely 2015-ben kiadta Pascal Fontaine francia politikatudós *Út Európa szívébe 1953–2009* című monumentális művét, amely 2009-ben került a könyvesboltokba. Fontaine művét angolra is lefordították, ez alapján jelent meg tavaly a magyar kiadás.⁴ A 2006-ban ala-

² A magyarországi keresztényszocializmus történetének, pártjai kutatásának szentelte életét GERGELY Jenő; lásd tőle egyebek között: *A keresztényszocializmus Magyarországon*, Typovent, Budapest, 1993; *A keresztény pártok és a választások 1920–1947*, Századok 1996/3., 613–638; *A kereszténydemokrácia Magyarországon*, Múltunk 2007/3., 113–154; *A Keresztény Községi (Wolff-)Párt (1920–1939)*, Gondolat, Budapest, 2010.

³ ENYEDI Zsolt: *Politika a keresztjegyében*, Osiris, Budapest, 1998.

⁴ A mű eredetileg franciául és németül jelent meg. Franciául: *Voyage au coeur de l'Europe. 1953–2009. Histoire du Groupe Démocrate–Chrétien et du Parti Populaire Européen au Parlement européen*. Németül: *Herzessache Europa. Eine Zeitreise. 1953–2009. Geschichte der Fraktion der Christdemokraten und der Europäischen Volkspartei im Europäischen Parlament*.

kult és azóta is a Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) kutatóműhelyeként működő Barankovics Alapítvány oroszlánrészt vállal a magyar és európai kereszténydemokrácia tradícióinak összegyűjtésében és megőrzésében. Az intézet kutatóinak elkötelezettségét és szorgalmát bizonyítja az alapítvány honlapján elérhető *Kereszténydemokrata Tudásbázis*, amely nélkülözhetetlen mindazok számára, akik a kereszténydemokrácia európai és magyarországi történetét, vagy csupán a magyarországi párttörténetet kutatják.

Az *Út Európa szívébe* 689 oldalon keresztül ismerteti az Európai Parlament legnagyobb pártcsaládját, az Európai Néppárt (korábban Kereszténydemokrata Képviselőcsoport) történetét, név szerint felsorolva a kereszténydemokrata képviselőket, a parlamenti elnököket és főtítkárokat, valamint közölve az Európai Néppárt választási eredményeit és a néppárti frakción belül a nemzeti delegációk megoszlását.⁵ Ezt a monumentális munkát a Barankovics Alapítvány kutatóinak összefoglalója egészíti ki a magyarországi kereszténydemokrácia és a KDNP történetéről. Így a magyar olvasó egy könyvben mindjárt két párttörténetet kap kézhez, ami hozzásegít, hogy szinkronban lássuk a kereszténydemokrácia nyugat-európai, illetve uniós szintű és magyarországi történetét.

Jogosan felvetődik a kérdés: mi a célja egy olyan könyvnek, amely egy európai parlamenti képviselőcsoportot, annak szervezetét, történetét, tagságát, külső találkozóit mutatja be? Fontaine szerint a kereszténydemokrata csoportnak el kell kezdenie történelmének lejegyzését, mert „ez a rendkívül fontos feladat meg fogja erősíteni a csoport közösségi érzését, és segíteni fog meghatározni tevékenységeinek jövőbeli irányát” (34). Nem lehet eléggé hangsúlyozni ezt a missziót Magyarországon, ahol egyelőre a párttörténetírás jobbára a „régmúlt idők” pártjaira szorítkozik, az európai uniós képviselők munkájával kapcsolatos állampolgári viszonyulást pedig bántó közömbösség és érdektelenség jellemzi. Fontaine bevallottan sarokkőnek szánja munkáját az európai kereszténydemokrácia katedrálisának építésében. Lehet vitatkozni azon, hogy egy képviselőcsoport-történet mennyire érdekli a nagyközönséget (gyanítható, hogy Nyugat-Európában sem az állampolgárok mindennapi olvasmánya), ám kohéziós erőt, összetartás-tudatot nyújt az adott politikai család tagjainak.

Pascal Fontaine helyzetét látszólag megkönnyítette, hogy a szó szoros értelmében, belülről ismeri könyvének tárgyát: harmincöt éve vesz részt az Európai Néppárt életében, ezen belül 1984 és 1987 között az Európai Parlament néppárti elnöke, Pierre Pfmilin kabinetfőnökeként is dolgozott, jelenleg pedig a néppárti frakció különleges tanácsadója. Ha valakinek alkalma volt megismerni belülről az Európai Néppárt szervezetét, működését, egyeztetési mechanizmusait, a vezető beosztású politikusok közötti személyes kapcsolatrendszereket, akkor az ő. Műve bevezetőjében maga is azt írja, hogy három forrástípusra támaszkodott az adatgyűjtés során. Az írott források széles köre állt rendelkezésre, így a Néppárt testületeinek találkozói-ról készült kiadatlan jegyzőkönyvek, a tanácskozások és tanulmányi napok feljegyzései, az uniós parlamenti viták anyagai, valamint memoárok. Az írott forrásokból nyert adatokat és információkat kiegészítette

⁵ A kereszténydemokrata pártokat tömörítő képviselőcsoport nevei: 1952-től Kereszténydemokrata Képviselőcsoport, 1979-től Európai Néppárt (Kereszténydemokraták), 1999-től Európai Néppárt és Európai Demokraták Képviselőcsoportja (EPP-ED), 2009-től pedig Európai Néppárt Képviselőcsoport.

a képviselőcsoport korábbi elnökeivel és főtítkáiraival készült interjúkkal, valamint saját személyes élményeivel, és azokkal a hagyományokkal, szertartásokkal, amelyek révén a különböző országokból delegált képviselők egy közösséggé szerveződnek (36). A hihetetlenül színes és mennyiségileg is imponáló forrásbázis agyon is nyomhatta volna a szerzőt, aki elveszhetett volna az apró részletek tengerében. Szerencsére Fontaine elkerülte ezt a veszélyt, amely oly sokszor fenyegeti azokat a kutatókat, akik a jelenkor történetének egy szeletét vizsgálják.

Fontaine a könyvet három fő fejezetre osztotta. Mindhárom fejezet az Európai Néppárt egy-egy generációját mutatja be. Az „úttörők” nemzedéke (1952–1979) a világháború előtt és alatt született kereszténydemokrata politikusokat jelöli, akik nélkül nem jöhetett volna létre az Európai Unió alapját adó Európai Szén- és Acélközösség (1951), majd az Európai Gazdasági Közösség (1957). Nekik köszönhető az Európai Parlament szerepének és hatáskörének növekedése is. A II. világháború utáni *baby boom*-generációt képviselő „építők” (1979–1994) küldetése az volt, hogy felszámolják a vasfüggönyt, véget vetve Európa kettéosztottságának. Ennek a nemzedéknek kellett lebonyolítania az európai integráció elmélyítését is, az 1992-es maastrichti szerződés aláírásával, amelynek eredményeként megalakult az Európai Unió. Fontaine nem tagadja, hogy a kereszténydemokrata politizálás is változáson ment keresztül, követve a társadalmi folyamatokat. Mint írja, „bár még most is hangsúlyozzák az emberi és egyéni értékek melletti elkötelezettségüket, Skandináviában, továbbá Közép- és Kelet-Európában nyitottak a mérsékelt és konzervatív politikai csoportok felé, amelyek a hangsúlyt a gazdasági fellendülés érdekében a hatékonyságra és az egyéni felelősségre helyezik” (39). Fontaine szerint tehát a Néppárt összetételében, arculatában valamelyest jobbrtolódás következett be, az eredeti elvekhez képest. Végül a jelenbe vezet a „reformerek” (1994–2009) nemzedékének ismertetése. Ennek a generációnak a feladata, hogy választ találjon a globalizáció kihívásaira, miközben számolni kell az európai egységérzet bizonyos mértékű megkopásával. Legalábbis Fontaine finoman utal arra, hogy nem teljesen ugyanaz a szociális problémarendszer jellege és a múlthoz való viszony az egykori vasfüggöny vonalától keletre és nyugatra. Mint írja, „néhány évig még biztos fennmarad az egykori vasfüggöny két különböző oldalán felnőtt és szocializálódott európaiak közötti kulturális és emlékezetbeli különbség” (39–40). Látva a riasztó jeleket napjainkban, akár még optimistának is vélhetnénk a szerzőt. Ám Fontaine bízik abban, hogy „a két kollektív emlékezet fokozatosan egyesül”, és az európaiak együttesen képesek lesznek megbirkózni a kihívásokkal.

Az *Úttörők: 1952–1979* fejezet (41–160) az európai kereszténydemokrácia talán legizgalmasabb korszakát mutatja be: a háború utáni újjáépítést és az európai integráció folyamatát. Az első alfejezet *in medias res* a Kereszténydemokrata Képviselőcsoport alakulását ismerteti. Az ünnepélyes aktust megelőző folyamatok bemutatása a második alfejezetben történik, kezdve a Robert Schuman francia külügyminiszter (1958-tól az Európai Parlament elnöke) által 1950. május 9-én meghirdetett úgynevezett Schuman-tervtől az Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK) megalapításáig. Ebben az alfejezetben megismerjük Schumant és két másik kereszténydemokrata politikusát, akik partnerei voltak az új Európa megalkotásában: Adenauert és De Gasperit. A kereszténydemokrata

képviselőcsoport megalapítása az ESZAK közgyűlésén belül e három államférfi nevéhez kötődik, akik találkozásuk során „rájöttek, mennyire hasonlóképpen gondolkodnak” (50). Összekötötte őket a nemzetállami gyűlölködés elvetése és a keresztény szellemiség, az emberi méltóság és szolidaritás iránti elkötelezettség. Schuman és De Gasperi megbocsátóak voltak a németekkel szemben, és tisztán látták, hogy Németország integrálása és békés újjáépítése nélkül nem lehet béke a kontinensen. Adenauer személyében pedig megtalálták a megfelelő szövetségest ehhez.

A három kereszténydemokrata államférfinak nem volt nehéz meggyőznie pártjaikat, illetve a Benelux-államok kereszténydemokratáit, hogy alakítsanak külön frakciót a közgyűlésben, a közös világnézet alapján. Fontaine érzékelteti, hogy ez bátor lépés volt, hét évvel a háború után. Hiányzott a hagyomány egy ilyen szerveződéshez, hiszen korábban az államok politikusai elsősorban saját nemzeti, állami célokat képviseltek a nemzetközi porondon, nem pedig egy politikai-világnézeti irányzatot, „családot”. Világos volt, hogy külön nemzeti frakciók esetén újratermelődné a gyűlölködés és önzés, amelyik romba döntötte Európát. Fontaine részletesen, évről évre haladva ismerteti az európai integráció lépcsőfokait, természetesen mindig a kereszténydemokrata frakció szemszögéből. Azon olvasók számára, akik előzőleg nem ismerték mélyen az integrációs folyamat történetét, akár csüggesztő is lehet a sok név, tárgyalás, szerződés. Ez a fejezet feltételez némi előismeretet az integráció történetéről.

Mi jellemezte ezekben az évtizedekben a Kereszténydemokrata Képviselőcsoport politikai arculatát? Akár a föderatív Európa víziójáról, akár az Európai Számvevőszék felállításáról, Nagy-Britannia csatlakozási kérelméről vagy a dél-európai államok csatlakozásáról volt szó, a kereszténydemokrata frakció a konstruktív politizálás és az összeurópai érdekek elsődlegességének talaján állt. A kereszténydemokrata képviselőcsoport mindig támogatta a bővítést. Leo Tindemans belga miniszterelnök, az Európai Néppárt elnöke már 1977-ben kiállt Spanyolország, Portugália és Görögország mielőbbi felvétele mellett, és leszögezte: „a felvétellel járó esetleges gyakorlati problémák nem indokolják a bővítés késleltetését” (107). Egy kereszténydemokrata képviselőnek, Henry Notenboomnak köszönhető az is, hogy az Európai Parlament ellenőrző jogkört kapott a költségvetési év felett.

Külön alfejezetek foglalkoznak azzal, hogyan viszonyult a kereszténydemokrata frakció a keleti blokk országaihoz, valamint a harmadik világhoz. A kereszténydemokrata frakció – értékrendjéből fakadóan – ellenséges volt a vasfüggöny túloldalán létező államszocialista rendszerekkel, de különbséget tett az illető rendszerek és a közép-kelet-európai népek között, hiszen „csatlós népek nem léteznek, csupán csatlós kormányok” (122). A kereszténydemokraták kiálltak amellett, hogy egyszer a közép- és kelet-európai népek is csatlakozzanak a majdan létrejövő Európai Unióhoz. Élesen reagáltak mind a magyar 1956, mind a prágai 1968 eltiprására. Más kérdés, hogy a '70-es években az enyhülés és a realpolitika jegyében a nyugat-európai vezetők közül mind többen (így kereszténydemokraták is) elmerészkedtek a Kádár János vezette Magyarországra.

Ami a harmadik világot, egészen pontosan Afrikát illeti, itt már a Schuman-terv leszögezte Európa morális és anyagi felelősségét a legszegényebb kontinens sorsáért. A

Kereszténydemokrata Képviselőcsoport hangsúlyozta, hogy a jómódú államoknak lépéseket kell tenniük az éhezés megakadályozásért. A kereszténydemokraták támogatták az Afro-Európai Konferenciát (1961), az Európai Gazdasági Közösség és 18 afrikai állam társulási szerződését (1963), valamint a loméi egyezményt (1975). Elítélték az apartheid-rendszert, és azt vallották, hogy az emberi jogok elsőbbséget élveznek a nemzeti szuverenitásra való hivatkozással szemben. A XII. alfejezet ismerteti a kereszténydemokrata frakció mindennapjait, elnökeit, azokat a hagyományokat, amelyek segítettek összekovácsolni a képviselőcsoport egységét. Ezek közül jelentősek az úgynevezett tanulmányi napok, amelyek során a frakció tagjai valamelyik tagállamban töltöttek egy-két napot és megismerkedtek az adott tagállam helyi és országos politikusaival.

Az *Építők* című fejezet (161–320) az 1979-es választástól követi nyomon a képviselőcsoport történetét, a szerző itt ismerteti az Európai Néppárt politikáját és felépítését. Közben a Néppártban mindinkább megerősödött a „Népek Európája” felfogás, amelynek jegyében a kereszténydemokraták kiálltak a mielőbb létrehozandó politikai közösség gondolata, az európai állampolgárság, a Közösség állampolgárainak mozgását akadályozó szabályok egyszerűsítése és a közösségi jogok kiterjesztése mellett. A Néppárt aktivitása eközben nemzetközi téren sem szünetelt: a kereszténydemokraták felléptek az emberi jogok védelmében Törökországtól Latin-Amerikáig. Természetesen a kereszténydemokrata frakció örömeinek adott hangot a vasfüggöny lebomlása és Németország újraegyesítése fölött.

A 3. fejezet, amelyik a *Reformerek* címet viseli (319–540), már átvezet a jelenhez. Az 1994 és 2009 közötti időszak elsöre sikertörténet volt a Néppárt számára. Az 1994-es választástól kezdve egyre bővült a Néppárt tagsága. A párt erősödését lemérhetjük azon, hogy „1994-ben tizenöt nemzeti delegáció tevékenykedett a képviselőcsoportban, 2008-ban pedig már harminc”. Az 1999-es parlamenti választáson a Néppárt rekordot döntött: ez a parlamenti képviselőcsoport vált az egyetlen frakcióvá, „amelyben minden nemzet képviseltette magát”.

Az imponáló növekedés oka persze könnyen megfeythető: a '80-as évekbeli dél-európai, az 1995-ös osztrák, svéd és finn, valamint a 2004-es és 2007-es közép-kelet-európai csatlakozásokkal számos új testvérpárttal bővült a képviselőcsoport (és természetesen a többi képviselőcsoport is). Az 1950–60-as években értékkohéziós alapon szerveződött frakciók profilját az 1990-es és 2000-es években a nemzeti konzervatív, neoliberais és euroszeptikus pártok felhígították. Mindezt nem csupán az a szemlélet felelős, amely a frakciók számszerű növekedését egyfajta „mennysiségi szemlélet” jegyében az értékekhez való elköteleződés szempontja elé helyezte, hanem az egyes országok pártrendszerében bekövetkezett változások is (például a nagy múltú olasz kereszténydemokrácia összeomlása). Számos párt került ekkoriban a Néppártba, az azóta kivált brit Konzervatív Párttól Berlusconi Forza Itáliájáig, amelyek esetében a kereszténydemokrácia hagyományos értékrendje iránti elkötelezettség megkérdőjelezhető volt. A Néppárt történetét gazdag melléklet zárja (kronológia, a frakció összetétele országonkénti bontásban, parlamenti elnökök, főtítkárok, valamint a Robert Schuman-medál kitüntetettjeinek névjegyzéke, grafikonok a Néppárton belül a nemzeti delegációk megoszlásáról).

Kiss Mária Rita *Magyar út Európa szívébe* című összeállítást szerkesztett a könyvbe a magyar kereszténydemokrata tradícióról. Ez a téma közelebb áll a magyar olvasó világához, és a téma is feldolgozottabb, mint az európai kereszténydemokrata képviselőcsoport története és szerveződése. Petrás Éva a magyarországi kereszténydemokrácia eszmetörténeti fejlődését kíséri nyomon a 19. század végi újkonzervatív hullámtól 1949-ig. Szabó Róbert az 1944 és 1949 között tevékenykedő Demokrata Néppártot, Kiss Mária Rita a Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) rendszerváltástól 1998-ig tartó történetét, eszmei útkeresését és identitáspolitikai stratégiáját vizsgálja, míg a 4. fejezet a magyar kereszténydemokrata emigráció történetét, a Keresztes Sándor által emlegetett „negyven év bolyongást” veszi górcső alá. Az összeállítást részletes kronológia zárja.

Petrás Éva fejezetében (695–713) megismerkedhetünk az azóta javarészt elfeledett keresztény gondolkodók társadalomfilozófiájával. A nem történészek előtt sem ismeretlen Prohászka Ottokár és Giesswein Sándor neve (akiknek szembeállítására – az eltérő habitus alapján és az eszmei azonosság dacára – oly divatos), de a tanulmány nem őket, hanem a katolikus szellemiségű társadalomtudomány művelőit, Kovrig Béla és Mihelics Vid, valamint Barankovics István újságíró társadalomfilozófiáját és politikai elveit helyezi középpontba. Ha eddig azt hittük volna, hogy a Horthy-korszakban a társadalmi igazságtalanságok elleni küzdelem a baloldal és/vagy a szélsőjobboldal monopóliuma volt, akkor Petrás Éva tanulmányában ékes cáfolatát nyújtja ennek a tévhitnek. Kovrig Béla részt vett az öregségi és rokkantási nyugdíj kidolgozásában. Barankovics pedig, aki a népi írók művein eszmélkedett, 1932-ben felvetette például a földosztást. A '30-as évek második felében a katolikus szellemű szociálpolitika mellett a gömbösi autoriter törekvések, majd a szélsőjobboldal elleni küzdelem is meghatározó lett a magyarországi kereszténydemokrácia kicsiny taborában. E fejezet egyetlen hiányosságaként említhető, hogy elmaradt a KALOT szerveződésének ismertetése, holott a Kerkai Jenő által alapított mozgalom képezte a kereszténydemokrácia ifjúsági, szubkulturális hátterét.

Szabó Róbert a Demokrata Néppárt történetét ismerteti (715–735), egészen addig, amíg Barankovics kénytelen kimondani a párt önfeloszlását. Szabó tanulmányában részletesen bemutatja a párt programját, választási eredményét, valamint a köztársaság és a parlamentarizmus védelmében, a lopakodó, majd mind nyíltabb sztálini típusú diktatórikus törekvéssel szembeni küzdelmét. A kereszténydemokraták a többi demokratikus erővel (szociáldemokraták, népi írók, kisgazdapártiak) osztoztak: sorsuk a szétszórás, a külső vagy belső emigrációba vonulás lett.

Kiss Mária Rita vállalta magára a legnehezebb feladatot, hiszen a jelenkortörténet-írás a legrázósabb műfaj egy történész számára: a források szűkössége mellett a kellő távlat hiánya is problémát jelent. A szerző objektíven, de mégis érezhető megbecsüléssel és szeretettel ír a rendszerváltást követő kereszténydemokrácia identitáskereséséről (737–787). Mint a többi, rendszerváltáskor újjászerveződött úgynevezett történelmi párt esetében, a kereszténydemokrata pártnál is hamar kiütköztek az ellentétek a párt identitásával kapcsolatos eltérő elméleti és taktikai teendőkről. Tulajdonképpen minden történelmi párt adaptációs krízist élt át, hiszen az államszocializmus miatt „kiesett” negyven év, és ezen az emigrációban kialakított nemzetközi kapcsolatrendszer sem se-

gített. Az emigrációban szerzett nyugati tapasztalatokat nem volt elég megérteni és átvenni, hanem alkalmazni kellett azokat a magyar társadalmi környezetben. És éppen ez bizonyult a legnehezebbnek, hiszen a társadalom nem ugyanaz volt már, mint a '40-es évek végén, de nem is ugyanolyan, mint az egykori vasfüggöny nyugati oldalán.

Ezek a nehézségek a kereszténydemokrata identitáskeresésre is rányomták a bélyegüket. A pártban és szubkultúrájában eltérő nézetek jelentek meg arról, mi a helyes kereszténydemokrata identitáspolitika alapja. Egyesek a Barankovics-párt identitásához kívántak visszanyúlni (világnézeti párt), míg mások széles, a társadalom minden szociológiai rétege iránt nyitott néppártban gondolkodtak. Egyesek a nemzeti liberalizmus, mások a konzervativizmus társítását javasolták a kereszténydemokráciához, megint mások a német CDU mintájának átvételét ajánlották. A KDNP Surján László pártelnöksége idején a néppártosodás (gyűjtőpártosodás) útjára lépett, ami egyébként összhangban volt a nyugat-európai testvérpártok által kínált modellel. Azonban végül a KDNP néppártosodása elakadt, és a párt egy másik irányba, a szövetségi politika felé fordult. Ebben a modellben a párt megőrzi alapvetően világnézeti jellegét, és egy nagyobb, inkább gyűjtőpártként funkcionáló jobboldali erővel köt szövetséget. A '90-es évek közepén-végén csak két jobboldali blokk jöhetett szóba: a mérsékelt páros (Fidesz és MDF) vagy a hozzájuk képest radikális irányvonal (FKGP és MIÉP). A KDNP az 1998-as választáson a Fidesszel szövetségben jutott be az országgyűlésbe, ettől kezdve kikezdhetetlen a két párt fegyverbarátsága.

Pascal Fontaine könyve és a hozzá fűzött magyarországi tanulmányok megerősítenek bennünket abban a meggyőződésben, hogy a kereszténydemokrácia teljesítménye elválaszthatatlan az elmúlt fél évszázad európai történetétől és „negyvenéves bolyongás” után a magyarországi kereszténydemokrata párt is megérkezett az európai pártok családjába. A kereszténydemokraták hozzájárultak a kontinens mai képének kialakulásához, a jóléti állam kiépítéséhez. A globalizáció folyamata azonban újabb és újabb kihívásokat intéz Európa felé, ezért a kereszténydemokrácia története korántsem zárult le.